

НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Бобер Марія,

*студентка Педагогічного інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна*

Демократична громадянська освіта є важливою складовою становлення громадянського суспільства в Україні, що передбачає істотну трансформацію світоглядних орієнтацій та самосвідомості людей¹. Громадянська освіта аналізується багатьма дослідниками².

У Законі «Про загальну середню освіту» знаходимо поняття громадянської свідомості як засади загальної середньої освіти. Цей закон також передбачає завдання загальної середньої освіти, серед яких на першому місці – виховання громадянина України.

Звісно, формування громадянської компетентності – важлива складова педагогічної діяльності у початковій школі.

Український дидакт Н. Бібік аналізує компетентнісний підхід в освітньому процесі як переорієнтацію «з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі^{3 (с. 50)}».

На думку О. Пометун під компетентнісним підходом слід розуміти спрямованість освітнього процесу на формування ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості^{4 (с. 65)}.

За визначенням Р. Чернишової, компетентнісний підхід є спробою дати відповідь на запитання, чому і як навчати⁵.

Компетентнісний підхід зумовлює зміни у підходах до формування змісту підготовки, визначення переліку навчальних предметів і скорочення їх кількості у навчальних планах, визначення компетентностей з кожного предмета і формування змісту кожного предмета та добір необхідної для навчального процесу інформації.

Отже, на думку науковців, компетентність необхідно розглядати як інтегровану, комплексну характеристику, що поєднує знання, уміння та навички, здібності і риси особистості, показники загальної культури, вміння виконувати обов'язки.

Формування в учнів системи знань, умінь та навичок має спрямовуватися на з позицій компетентнісного підходу. Тож компетентність і шляхи її формування слід розглядати як результат навчання.

Основними ознаками компетентнісного підходу є:

- перенесення акценту з процесу навчання на його результат;
- перехід від парадигми викладання (передачі інформації) до парадигми учіння;
- акцентування педагогічних впливів на формуванні ключових компетентностей загального позапредметного характеру й загальних умінь предметного характеру та посилення прикладного, практичного характеру системи освіти.

Можна виокремити такі основні групи методів громадянського виховання молодших школярів:

методи усвідомлення громадянських цінностей суспільства. До цієї групи методів відносяться: бесіда, розповідь, диспут, переконання, навіювання, приклад⁶;

методи тренування, привчання, прогнозування, ситуації вільного вибору, які базуються на практичній діяльності вихованців (за психолого-педагогічними дослідженнями; запропоновано та обгрунтовано науковцями: Н. Волкова, Т. Григорчук, В. Юва, Л. Красномовець, Н. Мойсеюк). Тренування – метод формування необхідних якостей особистості шляхом багаторазового повторення дій і вчинків учнів^{7 (c. 469)}. Привчання – це метод, який забезпечує організацію планомірного і регулярного виконання дітьми певних дій з метою перетворення їх на звичні форми громадянської поведінки^{7 (c. 144)};

методи стимулювання діяльності й поведінки (Мойсеюк Н.⁸). У своїй сукупності ці методи покликані регулювати, коригувати і стимулювати діяльність та поведінку вихованців. Найефективнішими серед них вважається гра, змагання, заохочення і покарання. Гра – один з видів діяльності дитини, що полягає у відтворенні дій дорослих і стосунків між ними^{8 (c. 49)}. Змагання – метод спрямування природної потреби учнів у суперництві й пріоритеті на виховання потрібних їм і суспільству якостей^{8 (c. 50)}. Заохочення – метод вираження громадянської позитивної оцінки поведінки і діяльності вихованців. Дія заохочення полягає у збудженні позитивних емоцій, саме тому воно вселяє впевненість, створює добрий настрій, підвищує відповідальність. Покарання – це метод педагогічного впливу, який має попереджувати небажані вчинки, гальмувати їх, викликати почуття провини перед собою та іншими людьми^{8 (c. 48)}.

Інтерактивні методи, як правило, припускають моделювання реальних життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем, рольові ігри. Аналіз педагогічних досліджень дає змогу класифікувати такі інтерактивні методи виховання:

1. Імітаційні – методи діалогічної взаємодії учасників виховання з метою обміну матеріальними та духовними цінностями («Моє ім'я», «Перше знайомство», «Хвилина мого життя», «Паперові літаки» та ін.).

2. Пізнавальні – методи пізнавальної взаємодії (діалогу) учасників з метою здобуття нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних вмій і навичок («Від А до Я», мозкова атака, ігрові ситуації).

3. Мотиваційні – методи діалогічної взаємодії учасників виховного процесу, за допомогою яких кожен визначає власну позицію у ставленні до способів діяльності групи, окремих учасників, вчителя, самого себе («Мої очікування», «Самооцінка», «Лист до самого себе», «Інтерв'ю»).

4. Регулятивні – методи, завдяки яким встановлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників виховання («Виробимо правила», «Рахуймо разом»)⁹ (с. 56).

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що у сучасній школі ідеї громадянського виховання органічно вплітаються у зміст і методику навчальної і позаурочної роботи, в організацію життєдіяльності учнів.

Цей напрям виховання в початковій школі має на меті формування у дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, розкриття на доступному рівні особливостей взаємодії людей у родині, в колективі, суспільстві, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави; виховання гуманної, соціально активної, відповідальної особистості.

¹ Закон України «Про освіту» (прийнятий Верховною Радою 3.05.91 р., зі змінами 23.12.2010 № 2856-VI). URL: www.rada.gov.ua

² Васьківська Г., Вдовенко Н., Гейко І., Іванюк І., Калиновська Л. та ін. Методичний посібник для вчителів з курсу «Основи громадянської освіти». Київ, Міністерство освіти і науки України, 2000. 226 с.

³ Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ : К.І.С., 2004. С. 47–52.

⁴ Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65–69

⁵ Чернишова Р. Мета сучасної школи – компетентність. *Директор школи*. 2001. № 8. С. 91–96.

⁶ *Громадянин – Держава – Громадянське виховання* : антологія / [упоряд.: М. А. Rogozin, О. В. Сухомлинська]. Донецьк, 2001.

⁷ Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Вид. центр «Академія», 2002. 576 с.

⁸ Мойсеюк Н. Є. *Педагогіка* : навч. посіб. 2-е вид. Київ, 2009. 650 с.

⁹ Момотюк Л. Б. Уроки громадянськості як одна з форм громадянського виховання молодших школярів. *Особистісно орієнтовані педагогічні технології у початковій школі* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2006. – С. 56–59.